

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД «ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО»

КАФЕДРА ПОЛІТИЧНИХ НАУК І ПРАВА
ЦЕНТР СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ «POLITICUS»

ІХ ВСЕУКРАЇНСЬКА НАУКОВО - ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ

«СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА ДЕРЖАВА: ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ ТА
ШЛЯХИ МОБІЛІЗАЦІЇ РЕСУРСІВ»

30 квітня 2025 року

Одеса

УДК 321(477)(063)

С91

Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради
ДЗ «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
(№ 17 від 26 червня 2025 року)

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ

Музиченко Г. В. – доктор політичних наук, професор, професор кафедри політичних наук і права ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»;

Наумкіна С. М. – доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри політичних наук і права ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»;

Гедікова Н. П. – доктор політичних наук, професор, професор кафедри політичних наук і права ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»;

Долженков О. Ф. – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри політичних наук і права ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»;

Каменчук Т.О. – кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри політичних наук і права ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

Проноза І.І. – кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри політичних наук і права ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»;

Сучасна українська держава: вектори розвитку та шляхи мобілізації ресурсів : матеріали ІХ Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Одеса 30 квітня 2025 року. Одеса ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», центр соціально-політичних досліджень «POLITICUS», 2025. 253с.

УДК 321(477)(063)

С91

© ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», 2025

© Центр соціально-політичних досліджень «POLITICUS», 2025

41. Сокур О. В. ПАРТІЙНИЙ ДИСКУРС ЩОДО ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ: ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ 201
42. Таргоніна М. М., Проноза І. І. ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ У ПУБЛІЧНОМУ ДИСКУРСІ ЯК ВІДОБРАЖЕННЯ ЗМІН ІДЕНТИЧНОСТІ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ 205
43. Толмачевська Є. С., Скриль С. А. ГЕОПОЛІТИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЯК ВИКЛИК НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕЦИ УКРАЇНИ 208
44. Хлівнюк Т. П. ТРАНСФОРМАЦІЯ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ НА ШЛЯХУ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ 214
45. Чекмарьова Л. Ю. ПЕРЕХІДНЕ ПРАВОСУДДЯ В УКРАЇНІ: ПРАВОВІ ВИКЛИКИ ПРИТЯГНЕННЯ ДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ВОЄННІ ЗЛОЧИНИ ТА ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ЛЮДЯНОСТІ 217
46. Chornobai Andrii MODERN DIPLOMACY IN THE CONTEXT OF GLOBAL CHALLENGES OF THE 21ST CENTURY 222
47. Цимбал С. Ю. ІНФОРМАЦІЙНА ВІЙНА ЯК МЕХАНІЗМ ПОЛІТИЧНОГО ВПЛИВУ: ДИСКУРСИВНІ ТЕХОЛОГІЇ, РИЗИКИ ТА ВИКЛИКИ БЕЗПЕЦИ 224
48. Швець С. Л. ЄВРОПЕЙСЬКА ІДЕНТИЧНІСТЬ ТА НАЦІОНАЛЬНІ ІНТЕРЕСИ 227
49. Шевчук Я. В. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ КРИЗОВИМИ ПРОЦЕСАМИ 230
50. Юрченко М. М. Ніцевич А. С. ДО ПИТАННЯ ПРО МІЖНАРОДНЕ ТЕРИТОРІАЛЬНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ 235
51. Юрьев А. М. ПОЛІТИЧНА СТРУКТУРИЗАЦІЯ: ІДЕЇ Й ІНСТИТУТ 239
52. Яковлев Д. В. СТРАТЕГІЇ УПРАВЛІННЯ ПОЛІТИЧНИМИ КРИЗАМИ: ХРОНОПОЛІТИКА ВОЄННОГО ЧАСУ 244
53. Яковлева Л. І. ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ВЕКТОР РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: ЛЕГІТИМНІСТЬ ВЛАДИ НА ОСНОВІ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ 249

3. Міжнародне територіальне співробітництво органів місцевого самоврядування: стан та перспективи розвитку. URL: <https://www.golos.com.ua/article/378598>

4. Євроінтеграція громад: як українські громади можуть розвивати міжнародне територіальне співробітництво? URL: <https://uplan.org.ua/news/ievrointehratsiia-hromad-iak-ukrainski-hromady-mozhut-rozvyvaty-mizhnarodne-terytorialne-spivrobotnytstvo/>

ПОЛІТИЧНА СТРУКТУРИЗАЦІЯ: ІДЕЇ ТА ІНСТИТУТИ

*Юр'єв Антон Миколайович,
аспірант кафедри політичних наук і права
соціально-гуманітарного факультету
Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
м. Одеса*

Політична структуризація українського суспільства є багатоаспектним та багатовимірним процесом, у якому задіяні індивідуальні та колективні агенти політичного простору та політичні інститути. Методологічною основою дослідження політичної структуризації українського суспільства є праці представників «нового інституціоналізму» (Дж. Марч, Й. Олсен, Т. Скочпол, В. Шмідт, ін.), теорії структурації (Е. Гіденс, ін.) та структурного конструктивізму (П. Бурдьє, П. Шампань, ін.).

Фундаментальна проблема, навколо якої відбуваються процеси політичної структуризації суспільства – це розподіл влади. Від розподілу влади між державою та суспільством та, у свою чергу між інститутами публічної влади, залежить тип політичного режиму – демократичний, авторитарний чи тоталітарний. Демократичні країни використовують відповідний «тезаурус», який формується з низки важливих ідей та є

основою для ідеологій – від лібералізму та соціалізму до консерватизму. Політичне структурування відбувається навколо інститутів демократичного суспільства – парламентів, партій, масмедіа, виборів тощо. Авторитарні держави характеризуються власними шляхами політичної структуризації навколо лідера, який спирається на силові структури (інститути насильства) та інститути фасадного народовладдя, за якими ховається одноосібна влада.

Вже відзначалось, що «Дослідження проблеми політичної структуризації українського суспільства актуалізується у зв'язку із процесами європейської інтеграції та демократизації. Політична структуризація суспільства напряду стосується становлення та розвитку таких інститутів демократичної політичної системи як парламент, партії, громадянське суспільство, плюралістичні медіа тощо. До символічної матриці політичної структуризації слід віднести не лише ідеї «народного суверенітету», «свободи», «прав людини» та «правової держави», «рівності», «плюралізму», а й політичні ідеології (від лібералізму до екстремізму та фундаменталізму, від консерватизму до «трампізму»)» [4, с. 273].

Слід відзначити, що саме від політичної структуризації українського суспільства багато у чому залежить вектор розвитку сучасної української держави. Саме тому, із урахуванням теми та напрямків роботи ІХ Всеукраїнської науково-практичної конференції «Сучасна українська держава: вектори розвитку та шляхи мобілізації ресурсів» у представленому дослідженні увагу буде зосереджено на ідейному та інституційному вимірах політичної структуризації українського суспільства. Солідаризуємось із думкою Т. Бевз, яка зазначає: «Кризові ситуації випробовують стабільність політичних систем надзвичайно показовим способом, оскільки вони висувають надто великі вимоги до системи, структури та політичного лідерства. Повномасштабна війна Росії проти України повністю змінила життя країни і українців, політичний

ландшафт держави, політичну систему. Запроваджено воєнний режим, формується нова типологія територій, ключовим фактором якої стала безпека і віддаленість від збройних можливостей агресора, введено новий підхід до податкового регулювання та стратегій громад, відбулися зміни в адміністративно-територіальному устрої. Нинішня ситуація пов'язана з окупацією українських територій, вимушеною міграцією, руйнуванням інфраструктури, втратою транзитного потенціалу, деіндустріалізацією промислових міст та регіонів. Війна стала тестом на спроможність державних інститутів. Із введенням воєнного стану в Україні виникла міцна вертикаль влади. І відбулося зміцнення держави у кілька разів» [1, с. 177-178].

Політична структуризація відкриває нові можливості щодо дослідження динамічного виміру політичної системи, подолання дихотомії «структури» та «агента».

Обґрунтовуючи політичний простір як «...структуровану сукупність політичних практик, умов їх здійснення, диспозицій, комунікативних актів, дій, у якій реалізуються активні властивості агентів», Ю. Борейко та Т. Федотова зазначають: «Як динамічна структура соціального простору топологія відображає трансформацію суспільних процесів, подій, явищ. Соціальна топологія, з одного боку, вивчає інваріантні соціальні властивості індивідуальних і колективних агентів, з іншого – постає структурою, у якій виявляється сукупність цих властивостей... Політичний простір як результат синтезу соціальних практик, що розгортаються у різних сферах суспільства і передбачають удосконалення державної влади для організації та координації дій заради досягнення визначених цілей, є найбільш динамічним простором з огляду на природу і розподіл соціальної енергії. Політичний простір характеризується структурними властивостями і функціонує у формі реальних відносин, що об'єктивовані у політичних інституціях та практиках» [2, с. 71].

Ідеї «свободи», «народовладдя», «прав людини», «плюралізму» тощо й інститути законодавчої, виконавчої, судової влади не лише історично (у процесі модернізації) визначали процес політичної структуризації демократичного суспільства, а й виступають найважливішими елементами політичної стабільності під час кризи. Саме тому однією із основних ідей, яка визначає політичну структурованість сучасного суспільства є ідея «прогресу», розвитку.

Слід безумовно погодитись із тим, що «...правила постачають певні ідеології, зміцнюючи цим владу. Разом з тим правила є не шаблонами поведінки, а когнітивними й емоційними рамками, що усталюються в процесі комунікації. Важливим у розумінні правил є з'ясування того, як вони взаємодіють з ідеологіями та поєднані з соціальними ролями... ідеологія часто-густо функціонує як посередницька ланка, котра слугує подоланню розривів поміж індивідуальним і соціальним, уявним і пізнаваним, економікою й естетикою, розумним і несвідомим, приватним і публічним тощо... ідеологія народжувалася в процесі формування реалій Модерну, що змінювали соціокультурне тло світу. У суспільному вимірі це супроводжувалося виникненням капіталістичної економіки, фундаторами якої виступили середній і робітничий класи. Вони спроміглись усунути монархічний абсолютизм і виборили встановлення європейських демократичних урядів. У культурній площині ці рухи спиралися на просвітницький принцип раціональності й ідею прогресу, котрі суттєво підважували традиційну релігію та політичне життя» [3, с. 187-188].

У цьому контексті однією із важливих умов структурованості суспільства навколо ідей «прогресу», «народовладдя» та «європейської інтеграції» виступає розвиток інституту парламентаризму. Саме парламент стає ключовим інститутом демократизації, у його фракційній структурі відображається ідеологічний плюралізм, партійна політика та результат виборчих кампаній.

Отже, високий рівень політичної структурованості суспільства забезпечує електоральну та громадянську активність громадян, сприяє розвитку демократичних політичних інститутів (партій, виборів, масмедіа, місцевого самоврядування тощо) та проявляється у підвищенні ефективності діяльності парламенту.

Список використаних джерел:

5. Бевз Т. Проблема структурної когерентності у політичній системі України. *Політична система України: конституційна модель та політичні практики* : монографія / кол. авт.: Зеленько Г. І. (кер., наук. ред.) та ін. Київ : ІПіЕнД ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2023. С. 136-178.
URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2023/10/Politychna_systema_Ukrainy_.pdf
6. Борейко Ю., Федотова Т. Політичний простір у вимірах соціальної топології. *Перспективи. Соціально-політичний журнал*. 2022. № 1. С. 71-77. URL: http://perspektyvu.pdpu.od.ua/1_2022/10.pdf.
7. Лютий Т., Ярош О. *Ідеологія: матриця ілюзій, дискурсів і влади*. Київ: НаУКМА, 2016. 200 с.
URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/ce88f545-9357-4b53-bf73-76dde5a0e9c3/content>,
8. Юрьєв А. М. *Політична структуризація українського суспільства: агенти, інститути, символічні матриці. Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2024. № 51. С. 273-278. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/51_2024/45.pdf